

DİSK / GENEL-İŞ

COVID-19 Salgını ve Sosyal Koruma Raporu

Mayıs 2020

Araştırma Dairesi

DİSK/GENEL-İŞ

Türkiye Genel Hizmetler İşçileri Sendikası

COVID-19 SALGINI VE SOSYAL KORUMA RAPORU

Dünya ve Türkiye gerek halkın sağlığını gerekse toplumsal ve ekonomik yaşamı derinden etkileyen Covid-19 salgını ile karşı karşıyadır. Salgın sadece halkın sağlığını tehdit etmemiş, on milyonlarca işçinin işini ve gelirini kaybetmesine yol açmıştır. Virüsün görüldüğü ülkelerde salgınla mücadele için çeşitli önlem paketleri açıklanmıştır.

Bu raporda; COVID-19 salgını sürecinde Türkiye’de ve salgının yaygın olarak görüldüğü ülkelerde sosyal korumaya dönük önlem paketleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Öne çıkan başlıklar şöyledir:

- **Covid-19 ile Mücadele İçin Dünya Geneline Tedbir Açıklama Oranı**
% 21,5!
- **Türkiye’de Covid-19 ile Mücadele İçin Ayrılan Payın GSYH İçindeki Oranı**
Yalnızca % 2!
- **Covid-19 Salgını İçin Açıklanan Ekonomi Paketinin Yalnızca % 2,2’si Sosyal Yardımlara Ayrıldı!**
- **Türkiye’de İşsizlik Çığ Gibi Büyüyecek!**
- **Türkiye’de İşsizliği Önlemek İçin Alınan Tedbirler Birçok Ülkeye Göre Yetersiz!**

➤ **COVID-19 İLE MÜCADELE İÇİN DÜNYA GENELİNDE TEDBİR AÇIKLAMA ORANI % 21,5!**

Sosyal politikanın amaçlarından birisi, sosyal bir hak olan sosyal korumadır. Sosyal korumanın amacı toplumda oluşan risklerin yoksulluk ve gelir eksikliğine neden olmasını önlemektir. Bunun için kamusal ve toplu önlemler aracılığıyla bireylere ve ailelerine yardımlar sağlanır. Covid-19 ile mücadele eden ülkeler risklere karşı sosyal korumaları içeren tedbirler açıklamışlardır.

ILO verilerine göre dünya genelinde toplam tedbir açıklama oranı % 21,5'dir. Küresel salgının ilk görülmeye başladığı Asya ve Pasifik bölgesinde % 28,9 (13 ülke), Avrupa ve Orta Asya'da % 36,2 (11 ülke), Kuzey ve Güney Amerika kıtalarında % 24,4 (11 ülke) ve Arap ülkelerinde % 8,3 (1 ülke) oranında sosyal koruma paketi açıklanmıştır. ¹ Ancak ülkelere sosyal koruma önlemlerinin GSYH içindeki payı değişmektedir.

➤ **TÜRKİYE'DE COVID-19 İLE MÜCADELE İÇİN AYRILAN PAYIN GSYH İÇİNDEKİ ORANI YALNIZCA % 2!**

Salgınla mücadele eden birçok ülke sosyal korumaları gerçekleştirmek için ekonomi paketleri açıklamışlardır. Bu ekonomi paketlerinin GSYH içerisindeki payı ne kadar büyükse sosyal açıdan koruma alanının da o kadar geniş olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo.1. Ülkelerin Ekonomi Paketlerinin GSYH'ya Oranı

Ülkeler**	Açıklanan Ekonomi Paketlerinin Miktarı ²	Açıklanan Ekonomi Paketlerinin GSYH'ya Oranı
İtalya	25 milyar Euro	% 1,4
Türkiye	15,4 milyar Dolar	% 2
Yunanistan*	3,8 milyar Euro	% 8,9
Avusturya	38 milyar Euro	%9
Amerika	2 trilyon Dolar	% 11
İngiltere	397 milyar Dolar	% 17,7
İspanya	200 milyar Euro	% 20
Almanya	800 milyar Dolar	% 22

Kaynak: IMF, ILO. *Yunanistan'a AB destek paketi dâhildir. **Ülkeler GSYH'dan ayırdıkları paya göre sıralanmıştır. Avrupa Komisyonu ve AB destek paketleri dâhil edilmemiştir.

¹ ILO.2020.

² Avrupa Komisyonu ve AB yardımları dâhil edilmemiştir.

Salgının hızla yayıldığı ülkelerin ekonomi paketleri ile bu paketlerin GSYH içindeki oranını karşılaştırdığımızda; Türkiye ve İtalya'da sosyal koruma önlemlerinin oldukça yetersiz olduğu görülmektedir.

Türkiye'de Covid-19 salgınının neden olduğu sosyal sorunları ortadan kaldırmak ve sosyal korumaya yönelik önlemler almak için açıklanan ekonomi paketinin GSYH içindeki oranı sadece % 2'dir. İtalya'da ise bu oran % 1,4'dür.

Salgından en fazla etkilenen ülkelerin başında gelen İspanya'da % 20 ve salgına karşı hem sağlık hem de sosyal koruma açısından ciddi önlemler aldığı bilinen Almanya'da % 22'dir.

➤ **COVID-19 SALGINI İÇİN AÇIKLANAN EKONOMİ PAKETİNİN YALNIZCA % 2,2'Sİ SOSYAL YARDIMLARA AYRILDI!**

Covid-19 salgını nedeni ile açıklanan ekonomi paketinde en büyük destek işverenlere verildi. İlk olarak 100 milyar TL'lik desteği içeren ekonomi paketi, 25 Nisan'da 200 Milyar TL'ye çıkarıldı. 200 milyar TL'lik ekonomi paketinin de yalnızca 4 milyar 400 milyon TL'lik kısmının sosyal yardıma ayrıldı. Yani ekonomi paketinin yalnızca % 2,2'si ihtiyacı olan ailelere yardım olarak verilirken geriye kalan yaklaşık 151 milyar TL'lik (150 milyar 968 milyon TL) kısmın da işverenlere desteğe ayrıldığı görülmektedir. Geriye kalan tutar ise açıklanmamıştır. Bu yüzden Tabloda diğer yardımlar olarak belirtilmiştir.

Tablo.2. Destek Türü, Miktarı ve Yararlanıcısına Göre Açıklanan Harcama Tutarları

Destek Türü	Destek Miktarı	Oran
Nakit yardımı	4 milyar 400 milyon TL	% 2,2
Tüketici Kredisi	22 milyar 295 milyon TL	% 11,1
Temel İhtiyaç Desteği/borçlanma		
Esnaf Destek Paketi /borçlanma	8 milyar 390 milyon TL	% 4,1
Paraf Ticari Kart/borçlanma	8 milyar 471 milyon TL	% 4,2
Kredi Garanti Fonu Kefaleti/borçlanma	107 milyar 412 milyon TL	% 53,7
Diğer Yardımlar	49 milyar 32 milyon TL	% 24,5

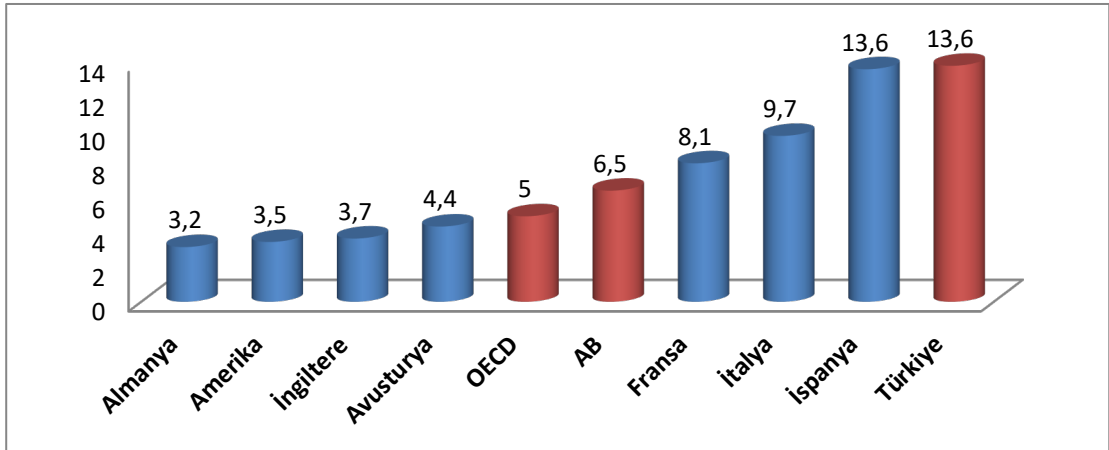
Kaynak: Berat Albayrak tarafından 25 Nisan 2020 tarihinde yapılan açıklama.

- **TÜRKİYE'DE İŞSİZLİK ÇİĞ GİBİ BÜYÜYECEK!**

Dünyada salgın ve salgının sonucu olarak ortaya çıkan küresel kriz, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana en ağır küresel kriz olarak kabul edilmektedir³. Salgın nedeniyle; 2020'nin ikinci çeyreğinde dünya genelinde işsizliğin ciddi düzeyde artması beklenmektedir. Küresel işgücünün % 81'inin çalıştığı işyerleri tamamen veya kısmen kapanmıştır. Salgınla mücadele eden ülkelerde işsizlik ciddi bir sorun haline gelmiştir. İşsizlik oranları yüksek olan ülkeler için salgın sonrası dönem de göz önüne alındığında işsizliğin daha da artacağı tahmin edilmektedir.

Zaten birçok ülkede işsizlik oranları oldukça yüksekti. Covid-19 salgınının en belirgin olduğu Fransa'da işsizlik oranı % 8,1 iken salgın nedeniyle birçok işyerinin kapandığı ve 3,6 milyon kişinin işsiz kaldığı açıklanmıştır. Amerika'da işsizlik oranı % 3,5 iken 10 milyon kişinin işsiz kaldığı ve Nisan sonuna kadar 10 milyon kişinin daha işsiz kalmasının beklendiği belirtilmiştir.

Grafik.1. Covid-19 ile Mücadele Eden Ülkelerin⁴ İşsizlik Oranları

Kaynak: OECD.

Son verilere göre Covid-19 ile mücadele eden ülkelerin işsizlik oranlarını incelediğimizde en fazla işsizliğin Türkiye'de olduğu görülmektedir. Türkiye'de var olan işsizlik oranı % 13,6'dır. DİSK-AR tarafından hesaplanan geniş tanımlı işsiz sayısı Şubat 2020'de 8 milyon 427 bin kişiye yükselmiştir. Ümitsiz işsiz sayısı 1 milyon 107

³ ILO.2020.

⁴ Şubat 2020 verileridir. İngiltere ve Yunanistan için 2019'dur.

bin olmuştur. Salgın nedeniyle ülke genelinde 149.382 iş yeri⁵ geçici süreliğine faaliyetlerinin durdurulduğu açıklanırken buralarda çalışan 3 milyon 200 bin kişi de işsiz kalma riski ile karşı karşıyadır. İstihdamdaki bu ürkütücü tablonun çok daha büyük bir felakete dönüşmesini engellemenin yolu ise işten çıkarmaların ve ücretsiz izin gibi dayatmalara gitmeden işçileri koruyucu önlemlerin alınması gerekir.

➤ **TÜRKİYE'DE İŞSİZLİĞİ ÖNLEMELER İÇİN ALINAN TEDBİRLER BİRÇOK ÜLKEYE GÖRE YETERSİZ!**

Hükümet, açıkladığı ekonomi paketlerinde çalışanları koruyucu düzenlemeler yerine sermayeyi koruyan düzenlemeleri hayata geçirilmiştir. Covid-19 sürecinde işçilerin sağlığı göz ardı edilerek çalıştırılmaları istenirken, kendi paraları olan İşsizlik Sigortası Fonu kaynakları dahi işçiler için kullanılmamaktadır. Zorunlu ve acil işler dışındaki işler durdurulmayarak emekçilerin sağlıkları tehlikeye atılırken, kısa çalışma ödeneği uygulaması ile işçilerin ücretleri düşürülmüş, ücretsiz izin hakkını yasallaştırması ile de işçiler sefalet ücretine mahkûm edilmiştir.

COVID-19 salgını ile birlikte birçok işyerinin kapanması, kayıt dışı çalışan milyonlarca işçinin işsiz kalmasına yol açmıştır. Ülkemizde hiçbir sosyal güvencesi olmadan yani kayıt dışı çalışanların oranı % 30'dur. Yani her 10 çalışandan 3'ü hiçbir sosyal güvencesi olmadığı için İşsizlik Sigortası Fonu'ndan yararlanamamakta ve aileleri ile birlikte açlık ve yoksulluğa terk edilmiştir.

⁵ 2.716 bar, 2.016 birahane, 8.470 çalgılı/müzikli lokanta/cafes, 3.841 çay bahçesi, 6.021 dernek lokali, 340 diskotek, 549 gazino, 133 gece kulübü, 109 gösteri merkezi, 1.338 hamam, 1.233 her türlü kapalı çocuk oyun alanları (AVM ve lokantalar içerisindeki dahil), 4.092 her türlü oyun salonları (atari, playstation vb), 8.073 internet cafes, 3.134 internet salonu, 18.026 kafeterya, 57.377 kahvehane, 470 kaplıca, 643 kır bahçesi, 13.726 kiraathane, 62 konser salonu, 174 lunapark, 711 masaj salonu, 582 nargile kafe, 908 nargile salonu, 3.740 nişan/ düğün salonu, 282 pavyon, 399 sauna, 444 sinema, 503 SPA, 3.481 spor merkezi, 419 taverna, 95 tiyatro, 583 yüzme havuzu, 4.692 taziye evi olmak üzere toplam 149.382 iş yeri faaliyetlerine ara verdi.

ILO tarafından yapılan araştırmaya göre COVID-19 salgını nedeniyle açıklanan ekonomi paketleri yaklaşık % 17,9'u işsizlik yardımlarına ayrılmıştır. Ancak ülkelerin işsizlik ile mücadele için ayırdıkları payı incelediğimizde; Türkiye'de salgının neden olduğu işsizlikle mücadele için ayrılan payın oldukça yetersiz olduğu görülmektedir. Türkiye'de Covid-19 kaynaklı yardımlarda işsizlik yardımlarının payı % 9,1 iken Amerika'da % 14,3, Almanya'da ise % 16,7'dir.

Tablo.3. lkelere Göre Covid-19 Kaynaklı Yardımlarda İşsizlik Yardımlarına Ayrılan Paylar.

lkeler	Covid-19 Kaynaklı Yardımlarda İşsizlik Yardımının Payı⁶
Türkiye	% 9,1
Amerika	% 14,3
İspanya	% 16,7
Almanya	% 16,7
Avusturya	% 20
Yunanistan	% 33,3
İtalya	% 37,5

Kaynak: ILO.

Değerlendirme;

Salgınla mücadele kapsamında açıklanan ekonomi paketlerinin, salgının neden olduğu uzun dönemli krize karşı bir çözüm olmadığı ortadadır. Ülkelerin kısa sürede kademe kademe "normale" dönüş çalışmaları söz konusu krizin bir sonucudur. Bu krizin kısa sürede atlatılması, işsizlik ve yoksullukla kapsamında sosyal devlet uygulamalarının geliştirilmesine ve sosyal korumaların arttırılmasına bağlıdır. Bununla birlikte de özellikle sağlık alanında zelleştirme uygulamalarına karşı nitelikli ve kamusal sağlık hizmetleri korunmalı ve geliştirilmelidir. "Normalleşme" süreci işyerlerinde sendikaların denetim ve kontrolünde gerçekleştirilmeli, işyerlerine dönen tüm çalışanlar için koruyucu ekipmanlar sağlanmalıdır. Kayıt dışı çalışanlardan işini ve gelirini kaybeden bütün yurttaşların geçimini sağlamak hkmetin görevidir. Hükümet kayıt dışı olup işini kaybedenler işçilere asgari ücret düzeyinde kamu kaynaklarından destek sağlamalıdır. İşsizlik sigortası fonu gerçek anlamda işsizler için

⁶ İşsizlik yardımları; işini kaybetmesinden kaynaklı korunan bir kişiye yapılan tüm faydaları kapsar.

kullanılmalı, fon yönetimi ve harcamaları konusunda daha sıklıkla veriler paylaşılmalı ve süreç şeffaf biçimde yönetilmelidir. 15 Mart 2020'den geçerli olmak üzere işini kaybeden, ücretsiz izne çıkarılan ve bu yasa ile işten çıkarılması yasaklanıp çalıştırılmayan tüm işçilere en az asgari ücret düzeyi olmak (2.325 TL) üzere, mevcut ücretleri de dikkate alınarak kısa çalışma ödeneğinde öngörülen düzeye kadar (4.381 TL'ye kadar) ödeme yapılmalıdır. Ücretsiz izin uygulamasına son verilmelidir.